

VILÁG- TÖRTÉNET

11. (43.) évfolyam 2021. 2.

A BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

- **RUI MANUEL LOUREIRO**
MAGELLÁN PORTUGÁLIÁBAN
- **JUAN GIL**
MAGELLÁN SPANYOLORSZÁGBAN
- **JOSÉ MANUEL MALHÃO PEREIRA**
MAGELLÁN ÚTJÁTÓL SPANYOLORSZÁG FŰSZERÚTVONALÁNAK
KIALAKÍTÁSÁIG
- **RÁKÓCZI ISTVÁN**
MAXIMILIANUS TRANSYLVANUS: A SZÍNE ÉS A VISSZÁJA
- **BALÁZS PÉTER**
A REVÍZIÓ REVÍZIÓJA: A TERROR HISTORIOGRÁFIÁJA 1989 ÓTA
- **SZEMLE**
RÁKÓCZI ISTVÁN, SZVÁK GYULA, PRANTNER ZOLTÁN ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Martí Tibor, Vámos Péter
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László, Erdődy Gábor,
Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Mihalik Béla Vilmos,
Pók Attila, Poór János

TARTALOM

V, mint Victoria (Rákóczi István)	161
<i>Tanulmányok</i>	
Rui Manuel Loureiro: Magellán Portugáliában	167
Juan Gil: Magellán Spanyolországban	183
Luís Filipe Reis Thomaz: Párizs almája: a Maluku-szigetek	203
José Manuel Malhão Pereira: Magellán útjától Spanyolország fűszerútvonala- nának kialakításáig. Hajózási és időjárási tényezők	217
Consuelo Varela: A Magellán–Elcano-út spanyol krónikásai	233
Rákóczi István: Maximilianus Transylvanus: a színe és a visszája	241
<i>Nagyító</i>	
Balázs Péter: A revízió revíziója: a Terror historiográfiája 1989 óta	253
<i>Műhely</i>	
Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar: Nagy Imre és Kádár János arab szemmel	283
Palotás Zsolt: Otmán Hássem tunéziai miniszter diplomáciai útja az Egyesült Államok keleti partján	299
<i>Szemle</i>	
Magellán drámája és a Föld körbehajózása (Rákóczi István)	325
Az orosz hatalmi ideológia sajátosságai (Szvák Gyula)	328
A hatnapos háború magyar szemmel (Prantner Zoltán)	331

Jelen számunkat Rákóczi István szerkesztette

A hatnapos háború magyar szemmel¹

Az arab világ fejleményei napjainkban ismét a közvélemény érdeklődésének középpontjában állnak. A megkülönböztetett figyelem – különösen a 2011-es Arab Tavasz következményeinek köszönhetően – a régió aktuálpolitikai viszonyai mellett többek között kiterjed az energiaszektorra, a menekültkérdésre, a fundamentalista irányzatokra, illetve azok konfrontálódására a nyugati világgal. Kevésbé ismert viszont, hogy a magyar sajtó az 1989-es rendszerváltozás előtt is jelentős teret szentelt hasábjain a Közel-Kelettel kapcsolatos rövidebb-hosszabb beszámolóknak és értékeléseknek, nemegyszer napi rendszerességgel nyomon követte a gazdasági, politikai és társadalmi problémákat. A most bemutatandó kötet mindezekből a térség 20. századi történetének egyik alapvető eseménysorát, az 1967-es hatnapos háborút elemezi új megközelítéssel és tartalommal.

Felmerülhet az olvasóban, hogy a szakirodalomban eddig szép számban megjelent elemzéseket és értekezéseket miben és mennyiben tudja ez a kötet új, eddig nem vagy kevésbé ismert információkkal kiegészíteni. Mindenekelőtt rá kell mutatnunk arra, hogy a harmadik arab–izraeli háborúról eddig magyarul megjelent önálló munkák főképpen a katonai vonatkozásokra összpontosítottak, miközben a háború hátterére, az események tekintélyes regionális és nemzetközi visszhangjára, vagy éppen a konfliktus szerteágazó következményeire legfeljebb utalásszerű említést tettek.² Jelen kötet már csak ezen okból is hiánypótló, mivel elvonatkoztatva a fegyveres összecsapásoktól árnyaltabb képet kaphatunk a szocialista államok álláspontjáról a háborúval kapcsolatban. A mű értékét tovább növeli, hogy a korábban kiadott munkákkal szemben az eseményeket az újabban feltárt levéltári dokumentumok, a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) iratai és a magyar, illetve az egyiptomi napisajtó korabeli cikkei alapján dolgozta fel.

A kötet szervesen illeszkedik a szerzőpáros szakmai portfóliójába. J. Nagy László professzor a Szegedi Tudományegyetem BTK Újkori Egyetemes Történeti és Mediterrán Tanulmányok Tanszékén végzett több évtizedes oktatói tevékenysége mellett több száz publikációt szentelt az arab országok modern kori történetének bemutatására. Munkássága során nagy hangsúlyt kapott a mediterrán térség és Magyarország szerteágazó kapcsolatrendszerének elemzése a második világháborútól a rendszerváltozásig, kutatási eredményei a magyar mellett francia, olasz és arab nyelven is hozzáférhetővé váltak az olvasóközönség

1 J. Nagy László – Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar: *Magyarország és az 1967-es arab–izraeli háború*. Szeged, JATEPress, 2019. 116 p.

2 Dán Ofry: *Izrael győzelmes hat napja*. Bp., 1998; Oszetzky Tamás: *Arab–izraeli háborúk 1948–1982*. Bp., 1984.

számára.³ Szerzőtársa, Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar szintén a térség és hazánk kapcsolatrendszerének szakavatott ismerőjének számít. Doktori disszertációját a két világháború közötti magyar–egyiptomi kapcsolatokról 2014-ben védte meg a Szegedi Tudományegyetemen. Az Egyiptomi Tudományos Akadémia elnöki hivatalának és nemzetközi osztályának főmunkatársa 2013 júniusától. Jelenleg öt nemzetközi projekt vezető kutatója és három másik aktív résztvevője. Kutatási tevékenysége mellett számos tanulmánya és szerkesztett kötete jelent meg eddig.⁴

A rendkívül olvasmányos kötet két részre osztható fel. Az első részben a szerzők az 1967-es arab–izraeli háború előzményeit, a fegyveres konfliktusnak a magyar sajtóban való megjelenését, hazánk arabbarát álláspontját, valamint az Izraeltől elszenvedett vereség okainak korabeli politikai értékelését mutatják be. A négy fejezetet olvasva megtudhatjuk többek között, hogy az arab hidegháborús légkörben milyen tényezők és téves helyzetfelismerések járultak hozzá a háború kirobbanásához. A magyar kormány reálisan érzékelte a feszültség erősödését a térségben, amiért döntően a damaszkuszi kormány provokatív, konfrontálódó magatartását tette felelőssé. Kiderül az is, hogy Nasszer elnök legfeljebb nyomásgyakorlásra volt hajlandó Izraellel szemben, a nyílt fegyveres konfrontáció kirobbanását azonban mindenképpen el akarta kerülni. A magyar napi- és hetilapok kitüntetett figyelemmel nyomon követték az eseményeket, és vezető helyen, rendszeresen közöltek katonai és politikai elemzésekkel kiegészített híreket a háború kirobbanását követően a harcokról, a szocialista országok álláspontjáról, a tárgyalásokról, az ENSZ Közgyűlésének és a Biztonsági Tanácsnak az üléseiről, valamint a meghatározó arab politikusok egyeztetéseiről és nyilatkozatairól. Megtudhatjuk, hogy a sajtó mellett a magyar politikai vezetés is számos konkrét lépést tett (például a diplomáciai kapcsolat megszakítása Izraellel, az agresszió nyílt elítélése vagy gyógyszersegély küldése Egyiptomnak), amivel egyértelműen demonstrálta az érintett arab államokkal – azon belül is különösen az Egyiptommal – vállalt szolidaritását. Legvégül megismerhetjük a magyar külügy rendkívül reális értelmezését a gyors arab vereségről, aminek okát elsősorban a társadalmi-politikai ellentétekben, valamint az utóbbiakból eredő szervezési és morális problémákban, illetve a megosztottságban látta. Ez a kritikai éleslátás nem minden tekintetben csengett egybe a szocialista tábor hivatalos álláspontjával. Különösen érdekes emiatt olvasni arról, hogy miként próbálta a magyar vezetés meggyőzni a kételkedőket és elhallgattatni az ellenvéleményeket a magyar lakosságon belül az arab államok további támogatásának szükségéről.

A kötet második részét a témához szervesen kapcsolódó források terjedelmes közlése alkotja. Az egység első felében többek között a damaszkuszi, a moszkvai és a kairói nagykövetségek eredeti, titkosítás alól feloldott jelentései olvashatóak. A teljes terjedelemben közölt dokumentumok az arab–izraeli háború konkrét eseményeinek elemzése mellett kitérnek az Egyesült Arab Köztársaság kül- és belpolitikájának, gazdasági körülményeinek, valamint a magyar–egyiptomi kapcsolatoknak a bemutatására a fegyveres konfliktus után. Betekintést nyújt mindezek mellett abba is, hogy a szovjet külügyminisztériumban miként

3 A magyar–arab kapcsolatokkal foglalkozó monográfiák közül a teljesség igénye nélkül lásd: J. Nagy László: *Magyarország és az arab térség. Kapcsolatok, vélemények, álláspontok, 1947–1975*. Szeged, 2006; J. Nagy László: *Magyar–egyiptomi kapcsolatok a második világháború után, 1947–1970*. Szeged, 2015 (Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar fordításában arabul is kiadták 2017-ben Kairóban); J. Nagy László: *Magyarország és az arab világ 1947–1989*. Szeged, 2017.

4 Lásd például: Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar – Szabó Viola: *Magyarország és az 1948-as arab–izraeli háború*. Szeged, 2020; Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar – Aly A. El-Sayed: *Intercultural Relations between East and West 11th–21st Centuries*. Szeged, 2020.

értékelték azokat a folyamatokat és változásokat, amelyek döntő befolyást gyakoroltak az Egyesült Arab Köztársaság belső és nemzetközi helyzetére a katonai összeomlást követően eltelt mintegy négy és fél hónapos periódus alatt.

A nagyköveti beszámolók után a magyar sajtó releváns cikkei olvashatóak az 1967. június 1. és október 12. közötti időszakból. Az írásokat a szerzők döntően a *Népszabadság* és a *Népszava* hasábjairól emelték át. A híradások retorikája tökéletesen visszaadja a hidegháborús korszak hangulatát, a cikkek kiemelik a szocialista államok baráti és önzetlen támogatását a vereséget szenvedett arab államok számára, visszatérően elítélik az izraeli agressziót, és egyetértőleg hangsúlyozzák az arab államok megosztottságának felszámolására tett lépéseket (például a jemeni kérdés rendezése). Kivételesen értékes összegzését adja a fejezet utolsó dokumentuma Magyarország Egyiptom iránti szolidaritásának. A *Rúza al-Júsuf* magazinban 1968 februárjában megjelent írás ugyanis Kállai Gyulának, a magyar Országgyűlés elnökének és az MSZMP Központi Bizottsága tagjának a nyilatkozatát foglalta össze, amiből az egyiptomi közvélemény is megismerhette hazánk hivatalos álláspontját.

A kötetről összefoglalóan megállapítható, hogy a szerzők maximálisan megfeleltek a célkitűzéseiknek, amikor a háborús események visszhangjának ismertetésén túl sikeresen bemutatták az arab térség politikai, gazdasági, szellemi és társadalmi életében lezajlott átalakulást. Kiválóan rávilágítottak a magyar vezetésen belül kialakult kettős álláspontra is, miszerint egyfelől továbbra is támogatni kívánták az izraeli támadást elszenvedett arab államokat, másfelől viszont kritikusan figyelték az egyes arab vezetők általuk szélsőségesnek és demagógnak tartott megnyilvánulásait. Legvégül képet kaphatunk a magyar közvéleményen belül – látva a néhány nap alatt bekövetkezett katonai összeomlást – felmerült dilemmákról az arab államok segélyezésének értelmét illetően.

Jó szívvel ajánlom a könyvet mindazok számára, akik objektív képet szeretnének kapni arról, hogy Magyarországon miként látták és értékelték a harmadik arab–izraeli háború hátterét és a fegyveres konfliktus következtében végbement változásokat. A munka nemzetközi megismerését biztosítani fogja, hogy a tervek szerint arab nyelven is hamarosan megjelenik.

*Prantner Zoltán**

* A szerző a Kodolányi János Egyetem Jó-léti Társadalom Intézete Nemzetközi Tanulmányok Tanszékének egyetemi docense (1139 Budapest, Frangepán u. 50–56., prantner.zoltan@kodolanyi.hu).

Ára: 600 Ft
Előfizetőknek: 500 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél, vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444, e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440, vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda, Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében (1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4., telefon: 224-6700/4624, 4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban (1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2021-es évfolyamának megjelentetését a Magyar Tudományos Akadémia, a Nemzeti Kulturális Alap és az ELKH Titkársága támogatja

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatói Hálózat